

ХУДОЖНІЙ НАРАТИВ НАДІЇ У РОМАНІ МАРКА ЛЕВІ «СИМФОНІЯ МОНСТРІВ»

Мацевко-Бекерська Лідія Василівна

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури

Львівського національного університету імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, Львів, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4626-5904>

У статті досліджені окремі аспекти модусу надії в романному наративі «Симфонія монстрів» сучасного французького письменника Марка Леві. Написаний 2023 року, цей роман засвідчує глибоко емоційну відповідь автора на один із найважчих злочинів – викрадення та насильницьку депортацію українських дітей у час Війни за Незалежність України (розв’язаної 2014 року). Попри різноманітні, часто суперечливі оцінки читачів, критиків, дослідників, романний наратив став не лише помітним явищем у світовому літературно-художньому просторі, але й цінним свідченням травматичного досвіду України у ситуації, коли загрожена і національна ідентичність, і формування покоління людей, які зазнали викрадення та насильницьких дій над своєю свідомістю. Модус надії як ключовий чинник репрезентації наративної стратегії письменника розглянутий в призмі злочину, переслідуваного відповідно до міжнародного права. Аналіз тексту конкретизує поняття надії та його включеності у наративну стратегію М. Леві, з одного боку, та цілісного когнітивно-емпатійного модусу надії у кількох його чільних проєкціях, з другого. Роман вписаний у канон літератури, що зосереджується на універсальних та всеохопних смислових концептах та ідеях. Модус надії сприяє посиленню драматичній емпатійній репрезентації ментальних моделей, проблематизує сучасність через персоналізацію наративу, забезпечує активність когнітивного ланцюжка в прогностичному моделюванні майбутнього. Доля дев’ятирічного Валентина, який пережив викрадення, депортацію та дивовижний порятунок, осмислена у фокусі постцифрової розкоординації світосприймання людини першої чверті XXI століття. Попри низку об’єктивних і суб’єктивних чинників істотних змін у новітній системі цінностей, художній дискурс роману актуалізує проблеми, що викликають особливо гостру реакцію письменників, читачів, критиків, дослідників – дитинство та війна. На матеріалі тексту «Симфонії монстрів» аргументована позиція Марка Леві, який який назвав свій твір «романом про надію». Зокрема, концепт надії показаний через призму когнітивної наратології у контексті синтезу «наративного повороту» та «когнітивного повороту». Із застосуванням методології посткласичної наратології проаналізовано, як надія функціонує одночасно як наративна стратегія автора, як психологічний стан персонажів, а також як проєкція когнітивного досвіду читача.

Ключові слова: концепт злочину, наративні стратегії, читачька рецепція, гуманізм, історичні фактори, ментальна модель.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Гуманітаристика першої чверті XXI століття має достатньо переконливих аргументів для рефлексії калейдоскопу іншості – світосприймання та світосприймання, образомислення та образотворення, переживання минулого та візії майбутнього. Водночас є ті незмінні, притаманні передусім людському існуванню якості, що уможливають тривання цивілізації, що маркують простір буття в усіх його проявах – від фізичного до етико-ціннісного. Як відомо, канон літератури зосереджений саме на таких універсальних та всеохопних смислових концептах, довкола яких центруються ідеї, розбудовуються художні світи, проблематизується сучасність, критично переосмислюється історія чи прогностично моделюється майбутнє. Внутрішньо-психологічний та морально-етичний контур не лише

оберігає канон художності, не лише утримує рівновагу в пошуках істини, але виправдовує саме існування літератури як гуманного проєкту, а далі – літературознавства як спроби осмислити й дослідити глибину та переконливість кожного стильового рішення на шляху (нео)гуманності в дискурсі (нео)гуманізму нашої епохи. Постцифрова розкоординація свідомості спричинила чимало істотних змін у формуванні системи цінностей сучасної людини, однак у художньому дискурсі все ще залишаються актуальними проблеми, що викликають особливо гостру реакцію як письменників, так і читачів, як критиків, так і дослідників – проблеми поза межами аргументованих методологічних змагань чи струнких термінологічних систем. Однією із таких проблем вважаємо художнє увиразнення парадоксального екзистенційного зіставлення – дитинство та війна. У просторі сучасної світової

літератури переконливо і впевнено прозвучав голос французького письменника Марка Леві (Marc Levy), який у романі «Симфонія монстрів» (2023) (*La symphonie des monstres*) вкотре засвідчив власний стиль творення оригінального нарративу, втілюючи емоційно насичену та художньо переконливу стратегію сприймання, співпереживання, метамодерного занурення у трагічно-драматичну історію українського підлітка, доля якого є одним із мільйонів пазликів новітнього цивілізаційного ландшафту, де поряд із найнеймовірнішими технологічними досягненнями існує злочинний дискурс манкуртного типу – викрадення дітей та викорінення їхньої ідентичності в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В історії світової літератури проблематика «дитинства та війни» представлена досить широко, багатоаспектно, оригінальними авторськими рішеннями (Джон Бойн «Хлопчик у смугастій піжамі», Маркус Зузак «Крадійка книжок», Імре Кертес «Без долі», Єжи Косінський «Розмальований птах», Гюнтер Грасс «Бляшаний барабан», Луї Малль «До побачення, діти», в українській літературі – твори Василя Земляка, Олесь Гончара, Григора Тютюнника, Ліни Костенко, Сергія Жадана тощо) та численними науковими студіями широкого проблемного поля. Роман Марка Леві «Симфонія монстрів» можемо вважати помітним явищем у художньо-літературному просторі передусім тому, що цей твір став чутним у соціокультурному горизонті – акцент на одній із найбільш гострих проблем Війни за Незалежність України робить художній нарратив важливим сегментом настрою доби, резонансним маркером її ціннісних пріоритетів. Одночасно із входженням у літературу самого твору відбувається зголошення активної позиції автора, нагромаджуються критичні відгуки фахівців-гуманітаріїв, здійснюються літературознавчі проекти в дискурсі поетики роману. Тримаючись принципів когнітивної логіки задля осмислення своєрідності нарративної стратегії, репрезентованої у романі, простежимо формування культурологічно-критичного, літературно-критичного та літературознавчого дискурсу, зосередженого у фокусі художнього світу твору.

Інтерв'ю Марка Леві провідним засобом масової інформації дають можливість проникнути в задум та розпізнати інтенційний горизонт нарративної стратегії письменника. Так, у розмові із Sylvain Sarrazin (La Presse, Канада, опубліковано 29 жовтня 2023 р.) автор каже: «Це була довга робота з документацією. Мені повідомили мої контакти, що ці програми депортації розпочалися за кілька місяців до початку вторгнен-

ня, коли діти з літніх таборів у Криму не могли повернутися додому» (Тут і далі переклад з французької наш. – Л.М.-Б.) (Sarrazin, 2023) і далі переконливо аргументує власний задум: «Спочатку я думав, що це були заходи залякування, але коли я дізнався, що це була програма викрадень і систематичних депортацій, я почав розслідувати цю тему, бо вона мене дуже зачепила. Дитина – це святе, і я поставив себе на місце тих чоловіків і жінок, чиї свідчення я зібрав, прочитав або почув» (Sarrazin, 2023). З позицій власного розуміння аномальності ситуації, з бажання глибоко проникнути у світ родинної драми, маючи намір детально відтворити фрагмент історії, що увиразнює концептуалізацію злочину, Марк Леві позиціонує також особисте ставлення до нації, котра бореться, – так автор маркує рецептивний простір: «Валентин є символом своєї країни: він бачить все, розуміє все, терпить все, чинить опір і стикається з труднощами, щоби бути почутим» (Sarrazin, 2023). Принагідно відзначимо важливість авторського тлумачення порушеної проблеми у контексті суперечливої критики в українському гуманітарному дискурсі (про що скажемо далі). Вочевидь, дуже добре добре усвідомлюючи гостроту і резонансність проблематики та відповідальність митця-сучасника у відтворенні кровоточивої й болісної рани цілого народу, письменник розкриває не лише мотивацію до написання роману, але і очікуване його сприймання: «Це не заангажований роман, як ніби ви побачили би політичного оратора, що виходить на трибуну з великими промовами, це більш скромний підхід, що полягає в розповіді історії, яка торкнеться і змусить реагувати» (Sarrazin, 2023). Водночас біографія Марка Леві, який з 18-річного віку мав досвід у діяльності Червоного Хреста, який добре пам'ятає драматичну історію своїх депортованих дідуся з бабусею, історію батька, учасника Руху Опору в часі Другої Світової війни, рідної людини, котра врятувалася з потягу, що прямував до концтабору Дахау, який має емоційну історію «стосунків» з Україною, адже неодноразово тут бував і повсякчас наголошував на своєму ставленні до трагедії Великої війни, дає можливість сприймати нарратив роману «Симфонія монстрів» як негайну художню рефлексію на ситуацію, що лише примножує читацьку емоційну активність, готуючи до розуміння викладової стратегії автора.

Низка інших інтерв'ю та зустрічей із читачами додатково розкривають задум та ідею роману. Скажімо, у листопаді 2023 року в розмові на Radio SCOOP Марк Леві відзначив, що попри важку тематику, його роман – це роман

про надію, що безпосередньо впливає на ідею нашого дослідження в намірі деталізувати когнітивно-наративний модус надії у його художній репрезентації (Radio SCOOP, 2023). Спілкуючись із Olivier Roche (France Bleu Saint-Étienne Loire, 16 листопада 2023 року), письменник наголосив: «марія львова-белова є російським уповноваженим з прав дитини, призначеним владіміром путіним. Вона перебуває під міжнародним арештом, звинувачена у військових злочинах за те, що керувала депортацією українських дітей. Вона заявляла, що на російську територію прибуло понад 700 000 українських дітей» (Roche, 2023). Тут Марк Леві детально обговорює подробиці облав на українських дітей та їхню систематичну насильницьку депортацію, особливо акцентуючи на ролі марії львової-белової, найважливішої дійової особи цієї великої історичної драми, а також намагається пояснити механізми викрадення українських дітей із подальшим їхнім перевихованням у російських таборах і родинах. Не менш важливим вважаємо інтерв'ю Марка Леві Livres Hebdo (28 серпня 2023 року) (Levy, 2023), в якому автор детально розповідає про задум роману та його втілення, окремо зупинившись на своєму зацікавленні природою та сутністю авторитарних режимів, що і спричинилося до розкриття цієї проблематики саме тепер.

На роман Марка Леві активно зреагувала французька преса, матеріали розміщені на офіційному сайті письменника, завдяки чому маємо можливість зрозуміти ключові позиції критики та читацької рефлексії (Levy, офіційний сайт, 2023). Зокрема, Ariane Chemin (Le Monde, 16 жовтня 2023 р.) звертає увагу на майстерний стиль автора, у якому гармонійно поєднані художність і документальність, а отже – романний наратив синтезує реальну історію та її емоційну репрезентацію; Pierre Vavasseur (Le Parisien Week-end) наголосив, що розповідь про історію дев'ятирічного українського хлопчика Валентина викриває реальність депортації мільйонів дітей, при цьому відзначаючи документальну точність роману; Cécile Pivot (Femme Actuelle, 16 жовтня 2023 р.) також звертає увагу на посилену емоційність художньої розповіді про реальні історичні факти і події, про надзвичайний емпатійний горизонт романного наративу Марка Леві. Подібні відгуки були опубліковані у франкомовній пресі Канади. Так, Sonia Sarfati (Le Devoir, Канада, 21 жовтня 2023 р.) у лаконічному фрагменті і показала своєрідність роману на гостроактуальну тему, і «вписала» його у стильову манеру письменника, маркуючи деякі особливості наративної стратегії Марка

Леві, який часто згадується як «виробник бестселерів»: «Сюрприз! Ті, хто думав, що доведеться оплакувати «9» після прочитання «Ноа», будуть заспокоєні і раді дізнатися, що доля цих хакерів, які борються за справедливість і свободу, продовжується після трилогії. Вони повертаються до служби в 25-му романі Марка Леві «Симфонія монстрів», де «погодилися» не бути безпосередньо в центрі уваги. Серце розповіді б'ється в ритмі 9-річного Валентина. Він живе в окупованій зоні, в сучасній Україні. Його викрадають і, як і багатьох інших дітей, відвозять до дитячого будинку, де вони мають «перевчитися» заново жити, щоб стати «хорошими маленькими росіянами». Але це без урахування наполегливості Лілії та Вероніки, відповідно старшої сестри та матері хлопчика. Їхні пошуки перетинаються з пошуками «9». Вражаюче болісний, роман неспішно дає час висловитися і відчутти, перш ніж рушити до фіналу. Шанувальники «9» не будуть здивовані: вони вже знають, що Марк Леві може писати не тільки про кохання» (Sarfati, 2023).

Відгуки читачів також засвідчують своєчасність, документальну переконливість, історичну важливість роману, однак зголошують складність його сприймання, апелюючи до особливої емоційної напруги та рецептивної причетності до надзвичайно драматичної історії. Принагідно відзначимо, що читацьке розуміння значною мірою спирається на особистий досвід, тож аналізуючи наведені далі фрагменти, слід враховувати думку тих, хто дивиться на болісну трагедію України відсторонено, в калейдоскопі власних очікувань та авторських репрезентацій. Так, звертаючись до матеріалів ресурсу Babelio (Babelio, 2023), виокремимо деякі читацькі свідчення чи їхні фрагменти:

– «Велика заслуга цієї книги Марка Леві полягає в тому, що вона викриває ганебні дії діявольського дуєту пані белової та її друга путіна, а саме масове викрадення українських дітей з метою перетворення їх на зразкових російських солдатів».

– «<...> Після того, як я замислилася над мотивами Марка Леві зробити страшну долю цих українських дітей головною темою свого роману, я прослухала інтерв'ю з автором, яке міститься в кінці цього аудіокниги. Тоді я краще зрозуміла, що його сімейна історія мала велике значення для цього вибору, оскільки його єврейські бабуся і дідусь були депортовані під час Другої світової війни. Доля цієї української родини, членів якої розлучила війна, відбиває долю його близьких і його минуле. Глибина сюжету підкреслюється тим, що автор ретельно

вивчив конфлікт, опитавши свідків з обох країн, а також тим, що його персонажі натхненні реальними людьми, хоча й розвиваються в романтизованій історії. Ця історія, звичайно, дуже зворушлива і проникнута гуманністю, враховуючи її гострий контекст, що віддзеркалює сувору реальність війни в Україні. Марк Леві вводить в неї достатньо інтриги, щоб тримати читача в напрузі щодо долі цих трьох особливо привабливих героїв».

– «Я підозрюю Марка Леві в опортунізмі. Справді, дуже похвально, що дія його роману відбувається в сучасній Україні і що він викриває викрадення тисяч українських дітей росіянами. Як можна не погодитися з цією темою? Однак сюжет роману, який полягає у зникненні двох дітей та їх пошуках, здається мені досить важким. Сам по собі він не є неймовірним, але досить випадковим у тому, як автор трактує дію. Насправді, досить передбачуваним. Особисто мені було дуже важко в це повірити. Особливо щодо втечі підлітка. Але, як би там не було, Марк Леві – чудовий письменник, у тому сенсі, що він здатний затягнути читача в будь-яку ситуацію. Він знає, як це робити. Безумовно, це питання техніки. Тому я не відкладав книгу до кінця, бо за будь-яку ціну хотів дізнатися, чим все закінчиться».

– «Ну ось, я здаюся на 50-й сторінці. Стиль спочатку здається мені посереднім і легким. Але головним чином саме тема змусила мене закрити книгу. росія / Україна. Більше двох років ЗМІ (або дезінформаційні ЗМІ) перебільшують коментарі. Додаючи до них один за одним все більш тривожні новини, роблять все, щоб підірвати моральний дух. Тому я вже давно відмовився стежити за новинами і не збираюся повертатися до них через роман. Це мій спосіб виживання в цьому більш ніж похмурому світі».

– «На актуальну і трагічну тему (викрадення дітей російською владою) Марк Леві написав роман-бойовик, сповнений добрих почуттів – для мене навіть занадто добрих. Неможливо не співчувати пошукам цього обдарованого хлопчика, викраденого лиходіями, неможливо не боятися разом з його матір'ю, надзвичайно хороброю медсестрою. На щастя, основа цього роману жахливо правдива, саме це спонукало мене дочитати його до кінця. Але я віддаю перевагу Марку Леві в його звичному стилі, хоча це лише моя особиста думка».

Потребу навести досить розлогі цитати наших сучасників, не лише симпатиків та шанувальників стилю Марка Леві, але й сучасників та спостерігачів національної екзистенційної драми України вбачаємо у важливості роману

в новітньому гуманітарному просторі, позаяк бачимо, що ані документальні свідчення, ані численні випадки насильницької зміни життєвої траєкторії дитини, що опинилася у центрі найбільшої континентальної війни (після Другої Світової війни), ані законне переслідування винуватців цього злочину не можуть достеменно переконати всіх у винятковості цієї ситуації та необхідності максимального розголосу задля її вирішення у справедливий спосіб. Метафорично кажучи, подекуди драматична інтенція автора конфронтує із наполегливим бажанням не чути / не знати / не бачити / не розуміти з боку світу «по той бік болю». Тож, аналізу літературно-художньої своєрідності роману передує розуміння його історико-гуманітарного контексту із тим просвітницько-риторичним резонансом, що виник у середовищі інтелектуалів передусім Європи.

В українському критичному просторі також засвідчена реакція, на нашу думку, почасти суперечлива, що, однак, є цілком зрозумілим і виправданим. Адже перебуваючи в самому центрі подій та переживаючи їх щоденно і незмінно емоційно й гостро, маємо підстави для «чорно-білої» категоричності: «Ця книга драгуватиме: бо це спроба вестерна розповісти про український контекст іншим вестернам – так, як вийшло зрозуміти самому. Прочитати її вийде тільки послідовно вдягаючи чужу лінзу. Проаналізувати – складаючи, ніби пазл, емоції та рацію в єдину картину» (Козловець, 2023). Коротко назвавши деякі складові наративної стратегії автора (з акцентом на композиційних та стильових рішеннях), Л.Козловець робить емоційний висновок: «Ідеться не так про те, щоби кричати на весь світ про геноцид – тобто розширювати аудиторію, ознайомлену з тематикою, – як про те, щоби розповісти класичну історію в неklasичному сетингу, тобто розширити для себе кількість невикористаних тематик. Спершу такий підхід викликає злість, згодом – великий сум. Бо, окрім внутрішнього дозволу автора писати на тему, із якою знайомий поверхово, ідеться ще й про межу емпатії – і неможливість цілком емпатувати досвідом, якого не маєш. Навіть найкращі уривки з книги відірвані від контексту, їх неможливо сплутати з твором, написаним українцем. «Симфонія» викликає гостре відчуття самотності й образи: коли у твоїй присутності про тебе розповідають в третій особі» ((Козловець, 2023). Дискусія з авторкою цього тексту могла би стати предметом окремого дослідження, однак тут обмежимося констатацією значного зацікавлення романом, неоднозначністю його сприймання та розуміння, що надалі

може розвинутися у глибоке та багатоаспектне дослідження як художньої специфіки твору, так і його місця в соціогуманітарному просторі ХХІ століття у деталізації дискурсу, в центрі якого Війни за Незалежність України (розпочата 2014 року та триває дотепер).

Дослідницький горизонт українського літературознавства примножується уважним прочитанням роману Марка Леві та висвітленням важливих та значущих, на нашу думку, аспектів. Так, В. Чуб та І. Яценко проаналізували «художні засоби, тематику й проблематику роману М. Леві «Симфонія монстрів» через призму сучасних філологічних досліджень» (Чуб, Яценко, с. 301), висвітливши «символіку, закладену автором, і соціально-культурну значущість та вплив на рецепцію війни в Україні та французькому літературному дискурсі» (Чуб, Яценко, с. 301). Осмислення ролі роману в новітньому літературному процесі та його детальне текстове дослідження дали авторам можливість та достатні аргументи для аналізу форм і інструментів «репрезентації війни як національної та персональної трагедії», аби виявити художні засоби «для посилення емоційного впливу твору на читача», аби простежити специфіку «репрезентації національних образів українців та українських реалій», а визначити роль «роману у формуванні бачення російсько-української війни у художньому дискурсі Франції» (Чуб, Яценко, с. 301). Тут вважаємо за необхідне привернути особливу увагу до важливого наміру авторів: «осмислення ролі дослідженого роману в оновленні стереотипної візії України, що є знярядям урівноваження пропагандистських дискурсів і розповсюдження адекватного бачення подій цієї війни» (Чуб, Яценко, с. 301). На відміну від емоційного відгуку критиків, В. Чуб та І. Яценко (завдяки застосованому прийомові уважного читання) текстоно аргументували висновки про співвідношення традиційних і цілком нових мотивів, що вписують Україну, її культуру, національний характер, символічні маркери у загальносвітовий гуманітарний простір: «Низка традиційних мотивів, асоційованих з Україною як-то землеробство, пісенність, міфологізовані образи «духовності» та «волелюбності» разом з імаготемами Чорнобиля, пострадянської відбудови, корупції поступаються дещо ідеалізованій репрезентації українців як сміливих, відчайдушних людей, що в умовах війни, окупації, руйнування життів, національної боротьби зберігають гідність, людяність і жагу до свободи. Цей узагальнений образ створений письменником із низки окремих персонажів, кожен із яких несе ключову рису, отже в романі можемо виокре-

мити кілька ключових аспектів, що формують новий етнообраз українців: сміливість і героїзм, незламність у боротьбі за свободу, починаючи з Валентина, який попри свій вік і німоту, рятує інших дітей, відстоює свою позицію <...> людяність і солідарність <...> розум і винахідливість <...>» (Чуб, Яценко, с. 304). Бачимо, що початок фахового літературознавчого дослідження роману Марка Леві відбувся і можемо засвідчити перспективи для подальшого аналізу відповідно до актуальних методологічних підходів. Одним із яких вважаємо застосування мови Метамодерну для окреслення дискурсу метамодернізму в призмі посткласичної наратології із наявними аналітичними здобутками чи загальними маніфестаціями – М. Заварзаде, С. Гельмрайха, К. Фернандес-Квінтанілла, Т. Вермюлена, Р. ван ден Аккера, Л. Тернера, Г. Бьоме, Д. Гьорца, а в українському літературознавстві О. Губернатор, В. Пахаренка, О. Бандровської, Т. Гребенюк, М. Борзової, С. Вардеванян, Ю. Мариненка, Г. Помилуйко-Недашківської, Г. Рикової, С. Чернишової, Р. Кохан.

Формулювання мети і завдань статті. Апетлюючи до позиції Марка Леві, який зголосив ідею здійсненого нарративу визначенням «роман про надію», маємо намір дослідити концепт надії в романі Леві через призму когнітивної наратології, зосібна, у її сутності як міждисциплінарного підходу в синтезі «нарративного повороту» та «когнітивного повороту», зосередженого на взаємодії між нарративними стратегіями та когнітивними процесами у репрезентації читача й персонажа. Застосовуючи методологію посткласичної (когнітивної) наратології, проаналізуємо, як надія функціонує одночасно як нарративна стратегія автора, як психологічний стан персонажів, а також як проекція когнітивного досвіду читача.

Виклад основного матеріалу дослідження. Романний нарратив «Симфонії монстрів» Марка Леві фрагментує концепт злочину в горизонті надії як домінуючої модальності викладу. Беручи до уваги автохарактеристику і виходячи із того, що М. Леві – «не письменник, а розповідач казок, оповідач історій», погоджуємося, що саме такий формат реалізації нарративної стратегії переважає у стильовій манері сучасного французького письменника, і завдяки цьому спосіб його світомислення та світовідображення є добре впізнаваним для читачів, котрі своєю рецептивною активністю сприяють розгортанню його письменницького шляху, еволюції мистецького хисту, виходу творчості автора за межі «текстиво-задоволення» в напрямку «текстиво-насолоди» (за Р. Бартом). Надія, на нашу думку, здобувається

тут на поліфункціональне оприявлення: від узагальнення-символізації правдивих історій дітей, котрих вдалося повернути в Україну, через створення за ініціативою Президента України Володимира Зеленського 2023 року Bring Kids Back UA, української гуманітарної програми, мета якої зголошена як об'єднання усіх можливих зусиль (органів влади України, інших держав, міжнародних та неурядових організацій) задля повернення на батьківщину всіх викрадених росією українських дітей і до активної діяльності Міжнародного кримінального суду, що трактує насильницьку депортацію неповнолітніх як «злочин проти людяності» (Bring Kids Back UA, 2023). Тобто надія пронизує спочатку історію, далі – нарацію, поступово масштабуючи простір великої історичної драми в її сприйманні, описуванні-переживанні та усіх можливих рефлексіях.

Документальна основа злочинного нарративу роману «Симфонія монстрів» засвідчена ордером на арешт владіміра путіна та марії львової-белової за депортацію українських дітей, виданими 17 березня 2023 року Міжнародним кримінальним судом (МКС) у Гаазі: «Ці особи підозрюються у відповідальності за воєнний злочин, передбачений статтями 8(2)(a)(vii) та статті 8(2)(b)(viii) Римського статуту – примусове переміщення та депортацію цивільного населення (дітей) з окупованих територій України до Росії» (Ордер МКС, 2023). 2022 року французький юрист Емманюель Доуд скерував інформаційне повідомлення до Міжнародного кримінального суду про відповідальність путіна та львової-белової за насильницьку передачу українських дітей, що є ознакою геноциду. Співзасновник VIGO & ASSOCIES в інтерв'ю «Голосу Америки» (що згодом було опубліковано на Радіо Свобода) розповів, «як із колегами збирав докази в цій справі, чому ця справа кваліфікується як злочин геноциду, а також змалював сценарії, як судитимуть путіна і що буде з усиновленими в росії українськими дітьми» (Доуд, 2023). Художній нарратив роману Марка Леві є персоналізованою і виразно тенденційною проекцією однієї з наразі достеменно необлікованої кількості історій, що мають власну топографію, власні імена, власне переживання і вже наявне вирішення або тривання. Щоденні інформаційні повідомлення про повернення українських дітей на Батьківщину стали очікуваним та бажаним сегментом усього комунікативного простору війни, що переконливо увиразнює концепт надії.

Як відзначав М. Заварзаде, «зі зростаючим відчуттям безпорадності людини <...> колишнє запевнення про міцну реальність, відмінну і відокремлену від простої ілюзорної видимості,

було втрачено, і, як наслідок, лінія, що розділяє факт і вигадку, поступово зникає» (Zavarzadeh, 1975). Саме так у романі Марка Леві маркується контур нарративної стратегії в художньому осмисленні драми однієї родини з села Рикове на Херсонщині. Погоджуючись із Р. Савчук, яка визначає нарративну стратегію як «своєрідний алгоритм творення певного типу оповідної реальності за допомогою нарративних прийомів і засобів, технік і тактик, які в поєднанні з модальними засобами риторико-стилістичного рівня та виражальними засобами мовної репрезентації віддзеркалюють специфіку творчої свідомості письменника через текстуалізацію домінант його нарративного мислення» (Савчук, 2017, с. 66), вважаємо надію тим смислотвірним стрижнем, що формує синтез інтенційної активності письменника із вибором доцільного композиційного малюнка та відповідною предметною деталізацією нарративу.

Найпершим інтертекстуальним маркером емпатійної динаміки у позиціонуванні, а далі – у сприйманні – надії є епіграф роману: «Сьогодні ти зник. Ти живий, **я відчуваю** це з усіх моїх сил. Мама ще не знає, що вони взяли тебе» (Позначення тексту наше. – Л.М.-Б.) (Леві, 2024, с. 9). Читач розпочинає рух у лабіринті, сплетеному з простих, але парадоксальних для пересічної свідомості подій, маючи певний ціннісний орієнтир через «я відчуваю» як емпатійний лейтмотив. Текст розпросторює вхід до метамодерного світу, в якому ідея Добра та метафора «Епохи Доброї Волі» (Вс.Зеленін) набувають цілком конкретних впізнаваних та зрозумілих ознак. Відповідно до спостережень Т. Юсефа, «метамодернізм є домінуючою культурною логікою сучасної сучасності. <...> Його основними принципами є віра, довіра, діалог і щирість, що може допомогти подолати постмодерністську іронію та відстороненість <...> Метамодернізм прагне подолати постмодерністські відстані, щоб відтворити відчуття цілісності, що дозволяє позитивно змінитись як локально, так і у всьому світі» (Yousef, 2017). Конструкція «я відчуваю» стає вихідною точкою і розгортання фабули, і складного рецептивного сюжету, позаяк читач вже також «відчуває» (переймаючись надією), слідуючи за найпершою настановою, вкарбовуючи її (утверджуючи надію) у когнітивний ланцюжок як константу нарративу з подією та психологічною переконливістю втілених метамодерних домінант: «віри, довіри, діалогу та щирості». Вписуючи надію в певне смислове поле роману, спробуємо виокремити один із «пазлів» із загального когнітивного калейдоскопу, де отримана інформація проходить

надто тривалу емоційну дистанцію, аби бути усвідомленою, сприйнятою та взятою до активної дії. Більш детально проаналізуємо ментальні моделі персонажів як засіб конструювання надії в умовах травми.

Згідно з концепцією Алана Палмера ("Fictional Minds", 2004), персонажі літературних творів володіють власними ментальними світами, які читач реконструює через нарративні маркери. Зокрема, автор припускає, що «читачі розуміють романи, в першу чергу, слідкуючи за функціонуванням розуму персонажів у світі роману. Незважаючи на важливість цього аспекту процесу читання, традиційна теорія нарративу не включає повної та послідовної теорії вигаданих світів. Читачі створюють безперервну свідомість із розрізнених згадок про конкретного персонажа і сприймають цю свідомість як «вбудовану нарративну лінію» в рамках загальної нарративної лінії роману. Поєднання цих вбудованих нарративних ліній утворює сюжет» (Тут і далі переклад з англійської наш – Л.М.-Б.) (Палмер, 2004). Зберігаючи модальність нарративу, синхронізуючись у сприйманні репрезентованої історії, читач отримує простір для імерсивного входження в емоційний контекст як історії, так і її нарративного оформлення. Погоджуємося із висновком А. Палмера, що «такий погляд на нарративну лінію дозволяє нам дослідити досі недооцінені аспекти вигаданих свідоностей, такі як схильності, емоції та дії» (Палмер, 2004). На перетині посткласичної наратології, когнітивістики, феноменології та рецептивної поетики можемо запропонувати розуміння ментальної моделі персонажа як когнітивної структури, що репрезентує внутрішнє уявлення персонажа про себе (як сегмент історії), інших людей (у структурі нарративу) та світ художнього тексту (через авторепрезентацію). Вважаємо, що ця структура конструюється через художній нарратив і виявляється у способах сприйняття, рефлексії, інтерпретації та реагування персонажа на події, формуючи його феноменологічний досвід фікційної реальності, який реконструюється читачем у процесі рецепції тексту. У зіставленні з категоризацією нарративної стратегії маємо дзеркальну проекцію: моделювання художнього викладу очікує-потребує віднаходження смислу, чому сприяє дослідження сукупності ментальних моделей, репрезентованих у творі. Аналіз ментальної моделі є рухом у метафоричному лабіринті, де читачеві належить розпізна(ва)ти маркери «функціонування розуму персонажів» (Палмер, 2004). У романі «Симфонія монстрів» важливим елементом ментальної моделі є модус надії, адже саме надія тут є невід'ємною части-

ною того, як усі персонажі конструюють своє уявлення про майбутнє, як вони зважують свої можливості та визначають сенс існування. Ця проекція цілком певно формує спосіб сприйняття реальності: окремі сегменти нарративу деталізують, що саме кожен персонаж бачить як можливе чи неможливе, як варте чи не варте зусиль. Ситуацію викрадення дев'ятирічного хлопчика у власній (для читача – щоразу іншій) призмі бачать: сам Валентин, його мама Вероніка, його сестра, Ліля, пані Журська, Степан (товариш Лілі), хірург, фермер, члени Групи Дев'ятох, численні епізодичні персонажі, які супроводжують емоційний шлях читання, – аж до Азарова, який «люто верещить» (Леві, 2024, с. 346) (коли виявлене зникнення Валентина у кремлі) чи Анатолія, який «незворушно відказує» (Леві, 2024, с. 346) (адже допоміг хлопчикові втекти), або ж «пані белової», яка «щипає себе за підборіддя, думає» (Леві, 2024, с. 347). У нарративній стратегії Марка Леві «модус надії» концептуалізується кількома способами: через темпоральний вимір (часовий досвід стає одним із ключових композиційних чинників, позаяк уявний світ персонажів проєктується в майбутнє); як когнітивна установка (через емоційно-психологічний фільтр кожен персонаж інтерпретує і ситуацію викрадення Валентина, і в безумовно оптимістичному контексті стає учасником подій з його порятунку, знаючи про загрози з боку «монстрів»); як форма нарративної інтенціональності (свідомість усіх персонажів спрямована на бажане майбутнє, і ця спільна мотивація об'єднує та скеровує дії кожного попри складність комунікації між усіма, а також маркує горизонт очікувань).

Смислова конфігурація надії набуває виразності та окреслює нарративну рамку роману в короткій передмові-претекстові роману, у внутрішньому монолозі сестри Валентина Ходова, одного із двох викрадених підлітків: «Це було ще до того, як усе змінилося <...> Ми з тобою презиралися, стежили за маминими чи татовими словами, які могли б спричинити бурю. То була в нас майже гра – хто перший моргне, коли вважатиме, що та мить уже настала. У нашій кімнаті стояла банка з цукерками, і той, хто виграв, мав право взяти одну. Отак ми радо мирилися і, вкладаючись до ліжка, забували про те, що здавалося нам війнами дорослих <...> **Сьогодні я хотіла б, щоб усе стало як колись.** Поки від людського шалу не поповзла над нашою землею кривава імла. Коли ти не повернувся, як бувало зазвичай увечері, я зрозуміла, що з тобою щось сталося, збагнула, що монстри вхопили тебе у свої пазурі. Я помчала, насилу

зводячи дух і **обіцяючи богів, що назавжди повірю в нього**, якщо помилилася й побачу тебе на шкільному дворі, самого на лавці <...>» (Позначення тексту наше. – Л.М.-Б.) (Леві, 2024, с. 11–12). Бачимо когнітивне закорінення смислотвірної рамки «я відчуваю», що визначає композиційне оформлення модусу надії в задумі автора. За короткий час дівчина рушить пішки до Криму в пошуках викраденого брата, однак тут-і-тепер читачеві сугестована глибока і щира надія, що нічого поганого з хлопчиком не може статися, бо не може статися ніколи. Аксиоматична ціннісна призма категорично відсікає будь-які натяки на невідворотні обставини. Художній світ роману запрошує читача долучитися до динамічної інтригуючої пригоди, що потребує максимальної емпатійної готовності та емоційної стійкості (що є прикметою кожного твору, центрованого довкола дитини в особливих ситуаціях), адже ментальна модель Валентина як центрального та ключового персонажа конкретизується і запрошує до розуміння у смисловому діапазоні, репрезентованому досить розлогим хронопом: від «Мене звати Валентин Ходов, я однак утечу, і коли буду на волі, то повернуся додому» (Леві, 2024, с. 257) до «Його звати Валентин Ходов, він на волі й повертається додому» (Леві, 2024, с. 352). Згромадження подій між цими двома фразами формують єдиний наратив надії, а фрагментується він окремими епізодами.

Ментальна модель Валентина є найбільш показовим свідченням, у який спосіб реалізується наративна стратегія Марка Леві в увиразненні того, що сам він назвав «романом надії». Читач заінтригований дитячим сприйманням і переживанням «того ранку», коли хлопчик уважно спостерігає за незнайомцем, якого запримітив за два тижні донині і котрий «дуже дивно поводиться» (Леві, 2024, с. 14). Інакшість Валентина помітна та проявляється у манері його поведінки, у взаєминах із людьми, у способі мислення. Переконавості викладу додає третьособова екстрадієгетична форма організації наративу, що об'єктивізує і саму розповідь, і читацьке сприймання: «**Схиливши голову набік**, Валентин дивиться на чоловіка. Коли він розглядає когось, то **завдяки цій позі набуває цікавої перспективи, опиняється під кутом, що дає йому змогу ліпше бачити речі**. Можливо, це тільки привід, щоб виправдати **ранні таланти**. У **дев'ять років** усе, що **перевершує комп'ютер**, кваліфікується саме таким чином. У Валентина **ранній талант до шахів і гри на піаніно, те саме в математиці, та найбільший хист – це його інтуїція; неймовірна здатність угадувати,**

що зараз у людини в голові. Єдине, у чому він серйозно відстає, – це мовлення. Вибіркова дитяча німота, тимчасова блокада <...> У дитини бездоганий слух, її інтелектуальний розвиток вищий за пересічний, а висновок МРТ підтвердив, що **мозок цілком нормальний**. Якби Валентин міг говорити, то запитав би Заблонського [педіатр, який лікував хлопчика], що таке нормальний мозок. Принаймні **мовчання не давало йому змоги ставити дурнуваних питань**» (Позначення тексту наше. – Л.М.-Б.) (Леві, 2024, с. 13–14). Позначаємо у тексті маркери, що вказують на особливості сприйняття, рефлексії, інтерпретації та реагування персонажа на події – попередньо визначені як складові ментальної моделі персонажа. Поєднання природних фізіологічних особливостей, емоційно-психологічних реакцій утворює читача в позитивному вирішенні драматичної ситуації. Модус надії, зафіксований в упевненості та наративній перспективі, котру окреслила Ліля, сестра Валентина, посилюється і утворюється у рецептивній свідомості як базова настанова сприймання тексту.

Художній світ роману «Симфонія монстрів» складається із багатьох важливих смислотвірних сегментів: безпосередній виклад історії через нанизання численних подій, більше чи менше деталізований опис конкретних ситуацій (із конкретизацією часу та простору або зі свідомими пропуском певних маркерів упізнаваного хронотопу), стрімке перенесення свідомості читача у різні місця, пов'язані з порятунком хлопчика (будинок Ходових; лікарня; коледж у Риковому; автобус, яким дітей вивозять з рідного села; інтернат з його дивними коридорами та обгородженим подвір'ям; будинок Віталія, якого Вероніка доглядала колись і який взявся їй допомагати шукати сина тепер; вітальня, з вікна якої Корделія спостерігає за лондонським світанком; «неозора і мініатюрна москва», яку Валентин бачить з вікна ілюмінатора; лаштунки театру «росія», звідки хлопчик буде дивом врятований; автомобіль, що «застряв у корках», «звичних для садового кільця»; судно, що має минути Фінську затоку тощо), «симфонія» звуків, що супроводжують кожного персонажа на шляхах пошуку-порятунку хлопчика (від звуків моторів автобусів, якими вивозять викрадених дітей та гавкоту собак серед рівної нічної степової тиші, до невпинного клацання клавіш на комп'ютерах Віталія та його друзів, звучання «Симфонії монстрів» у театрі чи звуків піднімання трапа на судні, що прямує до Гельсінкі). Усі ментальні моделі персонажів роману зрештою центруються у кульмінаційному на-

ративному повороті: «Валентин глибоко вдихає повітря, легені горять, горло його роздирається, він знову вдихає повітря, від подиху свободи очі його раптом наповнюються світлом, і Вероніка вперше чує, як її син промовляє: – Мамо...» (Леві, 2024, с. 354). Фінальна фраза сюжету замикає рецептивно-інтерпретаційне коло, вписуючи у нього надію як «альфу і омегу» всієї історії та вивершуючи модус надії як базову когнітивно-ціннісну позицію.

Наративна стратегія Марка Леві була би незвершеною без епілогу, позаяк навіть абсолютно вичерпаний конфлікт і цілковито закритий гештальт не можуть переконати читача у правдивості щасливого закінчення історії. Тож, маляючи уявне коло для розуміння модусу надії, можемо побачити, як ментальна модель кожного персонажа своєрідним мікроколом вписується у загальну смислову конфігурацію: «Майя з Валентином сходять на берег у Гельсінкі», «Данило, увімкнувши сирену, мчить до Києва <...> Ліля лежатиме на ношах, гратиме роль недужої», «покидаючи Рикове, Вероніка пообіцяла хірургові повернутися після війни», «плюшевий ведмедик і пристрій у ньому лежать в Анатолієвій шухляді <...> сигнал вайфая оптимальний. Бійці айти-армії вже зуміли скачати файл із переліком викрадених дітей і працюють над тим, щоб їх повернути» (Леві, 2024, с. 355–356). Насамкінець, усі причетні до порятунку хлопчика зустрілися у маєтку: «Так починається небачене святкування, Валентин сидить на почесному місці за столом <...>» (Леві, 2024, с. 356) і наративна когнітивно-ментальна модель, сформована з численних мікросегментів, логічно завершується у характерній для стилю Марка Леві спосіб: «Кінець зв'язку в 00:00 за Грінвічем» (Леві, 2024, с. 356).

Надія як основний чинник творення, сприймання, переживання, розуміння та інтерпретації ментальної моделі організовує всі складові когнітивного процесу як у репрезентації інтенцій автора, так і в читацькій емоційній активності, а також в утвердженні бажаного-очікуваного-потрібного ефекту. Ненормальність війни як складової розвитку цивілізації, ненормальність будь-яких форм залученості дитини у цей процес, гостре емоційне реагування на найменші прояви дитячої травми – ці та інші аспекти пізнання модусу надії у романі Марка Леві виконують важливу роль у якомога активнішому поширенню знання та глибокого проникнення у трагедію zagrożеної країни. Прикметним тут є вимушене мовчання Валентина (= мовчання травмованого народу та поруйнованої країни), для чого не існувало логічного пояснення, лише припущення

та здогадки лікаря. Крім безпосередньої ролі як наративного прийому, що заохочує читача активно залучатися до реконструкції внутрішнього світу хлопчика та здійснення символічних проєкцій, це авторське рішення можемо символізувати як констатацію наявної реакції світу – світ вимушено мовчить, і цьому мовчанню також немає ані пояснення, ані виправдання. Заключний штрих до когнітивного портрету Валентина є водночас відкриттям значно глибшої проблеми, адже «Мамо...» з уст мовчазного хлопчика можемо трактувати як заклик до світу про порятунок, як артикуляцію надії, тут синонімізованої із природою мами, або ж як риторичну фігуру вдячності світові за співучасть. У попередньо названому дослідженні А. Палмера показано, що ментальне функціонування персонажів розкривається не лише через внутрішні монологи, а й через їхні дії, взаємодію з оточенням та наративні коментарі. Роман Марка Леві вповні репрезентує усі ці елементи. Водночас маємо підстави для розгортання ідеї Д. Германа («Story Logic», 2002) про “storyworld” як певного уявного світу, що конструюється на основі наративних сигналів (Herman, 2002). У світопросторі Валентина надія функціонує як альтернативний storyworld, який він підтримує у своїй свідомості паралельно з насильницькою реальністю інтернату (принагідно відзначимо, що його специфіка – для обдарованих дітей – тут не привілей, а лише наративний прийом посилення драматизму читацького сприймання). Цей уявний світ не є пасивним спогляданням чи мрійництвом, адже він репрезентований через активну когнітивну роботу: хлопчик систематично відтворює ментальну карту дому, згадує та уявляє шлях до нього, відтворює обличчя рідних. Простежуємо, як наративна конфігурація роману репрезентує механізм збереження ідентичності в умовах агресивних спроб її насильницького стирання. Варто також відзначити, що інші персонажі роману – Вероніка, мати Валентина, члени Групи Дев'ятьох на чолі з Віталієм тощо – засвідчують більш складні моделі підтримання надії. Адже якщо для Лілі, сестри хлопчика, надія більше базується на вірі в диво та підлітково-юнацькій впертості й відчайдушності, то для дорослих вона ґрунтується на раціональному плануванні, технічних навичках та розгалуженій по всьому світу соціальній мережі підтримки. При цьому майстерність Марка Леві якраз і проявляється у традиційному для нього синтезі реального й уявного світів, адже розумні правильні рішення й дії також живляться емоційною енергією надії. За характеристикою Д. Германа маємо наративну ситуацію “situated cognition”, або ж того

пізнання, що вкорінене у конкретній ситуації та мотивоване емоційними станами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На підставі аналізу окремих наративних елементів роману Марка Леві «Симфонія монстрів» та у контексті обраної для дослідження проблеми можемо зробити висновки про особливості репрезентації надії в калейдоскопі важливих поетикальних викладово-когнітивних компонентів наративної стратегії письменника. Передусім, модус надії є темпорально-проспективною складовою ментальної моделі персонажа, позаяк визначає його орієнтацію на майбутнє, мотивує його здатність проектувати бажані сценарії та вірити в можливість їх реалізації. Для цього модусу передбачаємо структурування сприйняття усіх представлених подій як потенційних можливостей або перешкод у здійсненні очікувань. З урахуванням феноменологічних аспектів модус надії у цьому романі репрезентує модальність ментальної моделі, адже увиразнює спосіб буття-у-світі персонажа. Це проявляється через переконливу та аргументовану когнітивну установку на можливе та бажане майбутнє. Для цього модусу характерними є певні інтерпретаційні фрейми (як-от: чи бачить персонаж вихід, чи вірить у зміни, як оцінює власну залученість), що охоплюють усіх персонажів твору, назалежно від міри їхньої активності у процесі пошуку-порятунку Валентина. Не менш важливим є розуміння модусу надії як динамічного параметру художнього наративу «Симфонії монстрів». Будучи змінною характеристикою ментальної моделі, що дає можливість побачити міру відкритості персонажа до майбутнього, надія може посилюватися або послаблюватися під впливом подій, трансформуючи всю ментальну модель: від способу сприйняття реальності до мотивації дій. Скажімо, як у ситуації, коли Валентиніві не відразу вдається зрушити з місця яду, через яку сподівається вибратися з інтернату, чи коли хлопчик звіддалік спостерігає за сестрою, котра рятує його товариша, але не може допомогти йому самому, чи коли мама повертається зі своїх пошуків ні з чим. Текстовий простір роману дає можливість простежити, як візуалізація чи «озвучення» наративу змінюють модус надії, як різні персонажі реалізують власне розуміння мети та шляхів її досягнення в пошуку хлопчика, як саме надія стає ключовою рушійною силою сюжету, а також як взаємини між персонажами трансформують їхні модуси надії.

Вписуючи наративну стратегію Марка Леві у метамодерний горизонт сучасної літератури, намагаємося (якщо це можливо) впорядкувати

деяку «систему координат», аби максимально гуманізувати емоційний простір «світу образів та ідей» (Г. Костюк) для художнього осмислення злочинного наративу «дитина і війна». Хронотоп Метамодерну натепер має чимало маркерів, як-от: 26 квітня 1986 року, коли яскравим спалахом над ЧАЕС незворотно втрачене відчуття безпеки та стійкості світу; 11 вересня 2001 року, коли короткі миті на всіх телеекранах світу утвердили свідомість кожної людини у хиткості та непевності навіть відчуття особистої безпеки людини у реальному світі; 24 лютого 2022 року, коли зимовий передсвітанок змінив новітній цивілізаційний ландшафт, поширивши розгубленість і страх; 07 жовтня 2023 року, коли дві системи цінностей вкотре довели неможливість свого мирного співіснування. Таке нанизування дат, подій, фактів може тривати як завгодно довго, набувати конкретизації в особистих історіях людей, вкорінювати глибокі травми. Однак тут зосереджуємося на іншому (можливо, парадоксальному в умовах сьогодення) цивілізаційному орієнтирі, вважаючи, що Добро є тим смислотвірним концептом, до якого людина прагне, втілюючи і сугестуючи всі максимально можливі прояви надії. Як слушно стверджує В. Пахаренко, «метамодерністська людина обирає <...> шлях – подолання страху <...> Вони (метамодерністські люди – прим. наша. Л.М.-Б.) проникливо бачать і досить тверезо оцінюють дивний, суперечливий, непередбачуваний сучасний світ, який дедалі ускладнюється, технізується, дегуманізується, продовжує балансувати на межі самознищення. Але, попри все, намагаються вижити у цьому світі, зберегти людяність, самоствердитись і навіть сягнути щастя, анайголовніше – дати надію на майбутнє дітям» (Пахаренко, 2021). Тож, концепт надії, який вважаємо базовим у художньому наративі роману Марка Леві «Симфонія монстрів», представлений у різних конфігураціях модусу надії, у репрезентації найбільш показових елементів наративної стратегії письменника.

Перспективу подальших досліджень, зокрема, у контексті глибокого імерсивного переживання метамодерної концептуалізації художнього світу цього твору, вбачаємо у можливості аналізу наративної емпатії та залученості читача (трактуючи надію як спільний когнітивний простір), співвідношення темпоральності й перспекції (де модусу надії належить роль репрезентації наративної орієнтації на майбутнє), когнітивних аспектів сприймання і переживання досвіду персонажів у свідомості читача через маркери тілесності (коли надія активується такими засобами, як міміка, жести, дотики, дета-

лізовані емоційні стани, натуралістичні описи інтер'єрів та екстер'єрів тощо) чи візуалізації (мапи, графічно зображені маршрути, таблиця кодів повідомлень для пейджера, зображення на екранах комп'ютерів тощо).

Отож, нарративна стратегія роману Марка Леві «Симфонія монстрів» втілює, передусім, автор-

ську настанову – завдяки зголошеній драматичній долі однієї родини (у підзаголовку «Роман заснований на реальних подіях») дати надію. Завдяки деталізації модусу надії здійснюється актуальний не лише літературно-художній, але й гуманістичний проект – привернути увагу світу до трагедії країни, до спроб знищити її ідентичність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дод Е. Депортація дітей України є геноцидом. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-dity-putin-henotsyd/32334810.html>
2. Козловець Л. Пропорція користі й шкоди – «Симфонія монстрів» Марка Леві. URL: <https://kultkrytyky.com/proporcziya-korysti-j-shkody-symfoniya-monstriv-marka-levi/>
3. Леві М. Симфонія монстрів. Львів. Видавництво Старого Лева. 2024. 368 с.
4. Ордер МКС. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-karim-khan-icc-issuance-arrest-warrants-against-president-vladimir-putin>
5. Пахаренко В. Метамоделізм як художній напрям: Роздуми про новий тип світосприйняття. *Українська мова та література*. 2021. Вип. 7-8. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728820/1/Метамоделізм.pdf>
6. Савчук Р. Теорія художнього нарративу в контексті когнітивно-семіотичної інтерпретації французького прозового тексту. *Science and Education a New Dimension. Philologie, V (34), Issue: 124*. 2017. Р. 65–68. URL: www.seanewdim.com
7. Чуб В.П., Яценко І.М. Художня рецепція війни в Україні у французькому романі (на матеріалі твору Марка Леві «Симфонія монстрів») *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 38. С. 300–306. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/38/57.pdf>
8. Babelio URL: <https://www.babelio.com/livres/Levy-La-Symphonie-des-monstres/1556618>
9. Bring Kids Back UA. URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/01/deportation_ukr.pdf
10. Herman D. Story Logic: Problems and Possibilities of Narrative. Lincoln: University of Nebraska Press, 2002. URL: https://jgoodwin.net/academic/papers/herman_review.pdf
11. Levy M. Офіційний сайт. URL: <https://www.marclevy.com/en/books/the-symphony-of-monsters/>
12. Marc Levy annonce la sortie de son prochain roman le 17 octobre. URL: <https://www.livreshebdo.fr/article/marc-levy-annonce-la-sortie-de-son-prochain-roman-le-17-octobre>
13. Palmer A. Fictional Minds URL: https://www.researchgate.net/publication/292841193_Fictional_Minds
14. Radio SCOOP. URL: https://www.radioscoop.com/infos/interview-pour-marc-levy-la-symphonie-des-monstres-est-un-roman-sur-l-espoir_287937
15. Roche O. Marc Levy nous sensibilise sur les rafles d'enfants en Ukraine dans son nouveau roman. *France Bleu Saint-Étienne Loire*. URL: <https://www.francebleu.fr/infos/culture-loisirs/marc-levy-nous-sensibilise-sur-les-rafles-d-enfants-en-ukraine-dans-son-nouveau-roman-7149100>
16. Sarrazin S. Résister à la barbarie orchestrée. URL: <https://www.lapresse.ca/arts/litterature/2023-10-28/entrevue-pour-la-symphonie-des-monstres/resister-a-la-barbarie-orchestree.php>
17. Vermeulen T., Akker R. van den. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. 2. 1. 5677. DOI: <https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677>
18. Vermeulen, T., Akker, R. van den. Misunderstandings and clarifications. *Notes on Metamodernism. Theory*. 2015. URL: <https://www.metamodernism.com/2015/06/03/misunderstandings-and-clarifications/>
19. Yousef, T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. 2017. Vol. 5 (1). DOI: <https://doi.org/10.15640/ijll.v5n1a5>
20. Zavarzadeh, M. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 1975. Vol. 9. No 1. URL: <https://www.jstor.org/stable/27553153>

REFERENCES

1. Doud, E. Deportatsiia ditei Ukrainy ye henotsydom [The deportation of Ukrainian children is genocide]. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-dity-putin-henotsyd/32334810.html> [in Ukrainian]
2. Kozlovets, L. Proportsiia korysti y shkody – “Symfoniia monstriv” Marka Levi [The balance of benefits and harms – Mark Levy’s “Symphony of Monsters”]. Retrieved from: <https://kultkrytyky.com/proporcziya-korysti-j-shkody-symfoniya-monstriv-marka-levi/> [in Ukrainian]
3. Levi, M. (2024). Symfoniia monstriv [Symphony of Monsters]. Lviv. Vydavnytstvo Staroho Leva [Staryi Lev Publishing], 368. [in Ukrainian]

4. Order MKS [ICC Order]. Retrieved from: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-karim-khan-kc-issuance-arrest-warrants-against-president-vladimir-putin> [in Ukrainian]
5. Pakharenko, V. (2021). Metamodernizm yak khudozhnii napriam: Rozdumy pro novyi typ svitospryiniattia [Metamodernism as an artistic movement: Reflections on a new type of worldview]. *Ukrainska mova ta literatura [Ukrainian language and literature]*, vol. 7-8. [in Ukrainian]
6. Savchuk, R. (2017). Teoriia khudozhnoho naratyvu v konteksti kohnityvno-semiotychnoi interpretatsii frantsuzkoho prozovoho tekstu [The theory of artistic narrative in the context of cognitive-semiotic interpretation of French prose]. *Science and Education a New Dimension. Philologie, V (34), Issue: 124*. 65–68. Retrieved from: www.seanewdim.com [in Ukrainian]
7. Chub, V.P., Yatsenko, I.M. (2024). Khudozhnia retseptsiia viiny v Ukraini u frantsuzkomu romani (na materialii tvoriv Marka Levi «Symfoniia monstriv») [Artistic reception of war in Ukraine in French novels (based on Marc Levy's Symphony of Monsters)]. *Zakarpatski filolohichni studii [Transcarpathian Philological Studies]*. Vol. 38. P. 300–306. Retrieved from: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/38/57.pdf> [in Ukrainian]
8. Babelio. Retrieved from: <https://www.babelio.com/livres/Levy-La-Symphonie-des-monstres/1556618>
9. Bring Kids Back UA. Retrieved from: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/01/deportation_ukr.pdf [in Ukrainian]
10. Herman, D. (2002). *Story Logic: Problems and Possibilities of Narrative*. Lincoln: University of Nebraska Press. Retrieved from: https://jgoodwin.net/academic/papers/herman_review.pdf
11. Levy, M. Офіційний сайт. URL: <https://www.marclevy.com/en/books/the-symphony-of-monsters/>
12. Levy, M. Annonce la sortie de son prochain roman le 17 octobre. Retrieved from: <https://www.livreshebdo.fr/article/marc-levy-annonce-la-sortie-de-son-prochain-roman-le-17-octobre>
13. Palmer, A. Fictional Minds. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/292841193_Fictional_Minds
14. Radio SCOOP. Retrieved from: https://www.radioscoop.com/infos/interview-pour-marc-levy-la-symphonie-des-monstres-est-un-roman-sur-l-espoir_287937
15. Roche, O. Marc Levy nous sensibilise sur les rafles d'enfants en Ukraine dans son nouveau roman. France Bleu Saint-Étienne Loire. Retrieved from: <https://www.francebleu.fr/infos/culture-loisirs/marc-levy-nous-sensibilise-sur-les-raffles-d-enfants-en-ukraine-dans-son-nouveau-roman-7149100>
16. Sarrazin, S. Résister à la barbarie orchestrée. Retrieved from: <https://www.lapresse.ca/arts/litterature/2023-10-28/entrevue-pour-la-symphonie-des-monstres/resister-a-la-barbarie-orchestree.php>
17. Vermeulen T., Akker van den R. (2010). Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*, 2, 1, 5677. DOI: <https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677>
18. Vermeulen, T., Akker, R. van den. (2015). Misunderstandings and clarifications. *Notes on Metamodernism. Theory*. Retrieved from: <https://www.metamodernism.com/2015/06/03/misunderstandings-and-clarifications/>
19. Yousef, T. (2017). Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. Vol. 5 (1). DOI: <https://doi.org/10.15640/ijll.v5n1a5>
20. Zavarzadeh, M. (1975). The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. Vol. 9. No 1. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/27553153>

THE ARTISTIC NARRATIVE OF HOPE IN MARK LEVI'S NOVEL "SYMPHONY OF MONSTERS"

Matsevko-Bekerska Lidiia Vasilivna

Dr.Hab., Professor,

Head of the Department of World Literature

Ivan Franko National University of Lviv

1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-4626-5904>

*The article examines certain aspects of the mode of hope in the novel *Symphony of Monsters* by contemporary French writer Marc Levy. Written in 2023, this novel testifies to the author's deeply emotional response to one of the most serious crimes – the abduction and forced deportation of Ukrainian children during the War for Ukraine's Independence (which began in 2014). Despite the diverse and often contradictory assessments by readers, critics, and researchers, the novel's narrative has become not only a notable phenomenon in the global literary and artistic space, but also a valuable testimony to Ukraine's traumatic experience in a situation where both national identity and the formation of a generation of*

people who have suffered abduction and violent acts against their consciousness are threatened. The modus of hope as a key factor in the representation of the writer's narrative strategy is examined through the prism of a crime prosecuted under international law. The analysis of the text specifies the concept of hope and its inclusion in M. Levy's narrative strategy, on the one hand, and the holistic cognitive-empathic modus of hope in several of its prominent projections, on the other. The novel fits into the canon of literature that focuses on universal and comprehensive semantic concepts and ideas. The modus of hope contributes to a highly dramatic empathic representation of mental models, problematizes the present through the personalization of the narrative, and ensures the activity of the cognitive chain in the prognostic modeling of the future. The fate of nine-year-old Valentin, who survived kidnapping, deportation, and an amazing rescue, is understood in the context of the post-digital disorientation of the worldview of people in the first quarter of the 21st century. Despite a number of objective and subjective factors of significant changes in the modern value system, the artistic discourse of the novel actualizes issues that provoke a particularly acute reaction from writers, readers, critics, and researchers – childhood and war. Based on the text of *Symphony of Monsters*, Marc Levy's position is argued, who called his work "a novel about hope." In particular, the concept of hope is shown through the prism of cognitive narratology in the context of the synthesis of the "narrative turn" and the "cognitive turn." Using postclassical narratology methodology, we analyze how hope functions simultaneously as the author's narrative strategy, as the psychological state of the characters, and as a projection of the reader's cognitive experience.

Keywords: concept of crime, narrative strategies, reader reception, humanism, historical factors, mental model.

Стаття надійшла до редакції 13.10.2025

Стаття прийнята 07.11.2025

Статтю опубліковано 22.12.2025